

Hemmets resurser

Om ungdomars upplevelse av föräldrars stöd och engagemang i deras skolgång

SARA HÖGDIN

Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet

Sammanfattning: *I denna artikel presenteras en kvantitativ studie av hur ungdomar uppfattar sina föräldrars stöd och engagemang i deras skolgång samt hur det i sin tur påverkar de ungas eget engagemang för sitt skolarbete. Det övergripande syftet är att jämföra situationen för ungdomar utifrån kön, etnisk bakgrund samt socioekonomiska villkor. Resultaten visar att det förekommer stora skillnader. Exempelvis upplever flickor med utländsk bakgrund i lägre utsträckning att de får stöd av sina föräldrar i skolarbetet i jämförelse med andra ungdomar. Trots det uppger dessa flickor i hög utsträckning att de engagerar sig i sitt skolarbete.*

Skolans huvudsakliga uppgift är att tillhandahålla lämpliga förutsättningar för ett lärande som främjar barns och ungdomars utveckling och som uppmuntrar dem att tillgodogöra sig kunskap på ett reflektivt sätt. Kunskapen ska erövrats i en djupare mening, så att de unga genom lärandet får möjlighet att utveckla olika kvalitéer, som exempelvis att analysera, reflektera, uppfatta samband, använda olika perspektiv samt argumentera för en ståndpunkt (Skolverket 1996). Dessa kvalitéer är viktiga för ungdomarnas fortsatta utveckling och framtida möjligheter i livet.

Tidigare studier fokuserar på vikten av föräldrars stöd och engagemang i barns och ungdomars skolgång (European Parents Association 1996, Macbeth & Ravn 1994, Miller 1971, OECD 2001, Peaker 1971, Smith 1990). I studierna betonas att föräldrarnas engagemang och stöd är av central betydelse för ungas lärande och väsentligt för barnens utbildning. Föräldrars engagemang i barnens skolgång kan ha större betydelse för barnens studier än familjens sociala villkor och skolans kvalitet i sig. Enligt Miller (1971) kan föräldrarnas yrke, materiella villkor och utbildning endast till en fjärdedel förklara skillnader i barnens eget engagemang i skolarbetet, medan föräldrarnas engagemang har ett högre förklaringsvärde. Det viktigaste för att stötta barn och ungdomar i deras skolarbete är därför att medvetandegöra betydelsen av föräldrarnas engagemang i skolarbetet och att stärka föräldrarna i detta avseende (Miller 1971, Peaker 1971). I studierna används olika variab-

ler för att undersöka föräldrarnas engagemang i sina barns skolgång. Vissa studier fokuserar på föräldrars läxhjälp och deltagande i föräldramöten medan andra undersöker vilket intresse föräldrarna visar och huruvida de uppmuntrar barnen att vara duktiga i skolan.

I en studie av Vogel (1994) får vartannat skolbarn i Sverige regelbundet hjälp med läxorna av sina föräldrar och 78 procent av föräldrarna går regelbundet på föräldramöten i skolan. I en senare genomförd undersökning förefaller stödet ha ökat och närmare 70 procent av eleverna uppger att de får stöd av sina föräldrar i läxläsningen (Jonsson 2001). Fem procent av eleverna meddelar att de inte har någon person överhuvudtaget som kan hjälpa dem med läxorna. I en norsk studie får en avsevärt lägre andel elever hjälp med läxorna av sina föräldrar, endast 11 procent, medan 60 procent av föräldrarna ofta frågar sina barn om hur det går i skolan (Phil 1998).

ETNICITET OCH KLASS

Ungdomar som växer upp i familjer med utländsk bakgrund klarar skolarbetet sämre än andra elever (Jonsson 2001, Skolverket 2005, Vogel 1994). En förklaring till de sämre skolprestationerna är att ungdomarna inte får stöd i skolarbetet av sina föräldrar i samma utsträckning som ungdomar med svenskfödda föräldrar. Exempelvis bidrar föräldrars bristande kunskaper i det svenska språket till att de inte har möjlighet att hjälpa sina barn med läxorna (Jonsson 2001, Vogel 1994). Föräldrarnas engagemang i att följa hur det går för barnen i skolan, skiljer sig emellertid inte mellan elever med svensk bakgrund och elever med utländsk bakgrund (Skolverket 2005).

Det är dock viktigt att inte betrakta ungdomar med utländsk bakgrund som en homogen grupp, utan att beakta olika etniska minoritetsgrupper utifrån sina specifika förutsättningar. Ogbu (1974, 1991, 1992, 2002) har i sina studier i USA och England, iakttagit att ungdomar från vissa etniska minoritetsgrupper klarar skolarbetet bättre än ungdomar från andra etniska minoriteter. Han har ägnat mycket tid åt att försöka förstå varför det förhåller sig så och har valt att studera hur förhållandena skiljer sig för afroamerikanska respektive kinesiska minoritetsgrupper. Resultaten från studierna har lett till slutsatsen att ingen etnisk minoritet är bättre eller sämre på att utbilda sina barn. Barn från en och samma etniska minoritetsgrupp kan nämligen klara sina studier bra i USA, men inte i England.

Istället har maktrelationen mellan minoritetsgruppens och det omgivande majoritetssamhällets språk och kultur en avgörande betydelse. Om en minoritetskultur uppfattar sig underordnad, förtryckt och tillbakasatt får det effekter på barnens skolgång. Minoritetskulturen utvecklar då ett motstånd mot majoritetssamhället, som i sin tur kan leda till att barnen gör motvärn mot skolans försök att inordna dem. Det skapas en »motståndskultur» som försvarar sig genom att hävda den egna identiteten och kulturen i opposition mot majoriteten och dess skolsystem. Speciellt stark blir denna reaktion bland andra generationens invandrare, som trots att de är födda i landet, betraktas som invandrare av majoritetssamhället.

Barnen i dessa minoritetskulturer har inte familjer och närsamhällen som engagerar sig i deras skolarbete och motiverar dem att anstränga sig i skolan. Om de vill klara skolarbetet måste de utveckla strategier som tar hänsyn till de dubbla krav som ställs på dem. Eleverna måste se att det lönar sig att studera, och det är därför behjälpligt om det för dessa elever finns en arbetsmarknad efter skolan som inte diskriminerar dem. Minoritetsgrupper som inte frivilligt valt att ingå i ett samhälle, exempelvis ursprungsbefolkningar eller Afro-amerikaner i USA, utvecklar lättare ett motstånd mot majoritetssamhället.

Andra etniska minoriteter, som till exempel den kinesiska minoriteten i USA, har valt att frivilligt ingå i det amerikanska samhället och har därmed inte utvecklat ett motstånd mot majoritetssamhället. Asiatiska barn har överlag bättre studieresultat än barn från andra minoriteter i USA. De vuxna i dessa minoritetsgrupper förväntar sig att barnen ska lära sig en bra engelska, studera vidare och följa skolans regler. De betraktar utbildning som viktig för barnens framtid och stöttar dem i skolarbetet, vilket i sin tur leder till att barnen klarar sina studier bättre och presterar högre. De etniska variationerna är viktiga att lyfta fram och ha i åtanke vid planering av prestationshöjande insatser inom skolan. Det går inte att rikta likartade insatser till alla elever med utländsk bakgrund.

Även barn till föräldrar med arbetaryrken, låg utbildning eller knappa ekonomiska tillgångar har sämre förutsättningar att klara skolan (De Vylder 1997, SOU 1993:85, Goldstein-Kyaga 1995, Hallerdt 1995, Jonsson 2001, Vogel 1994). Detsamma gäller barn till ensamstående föräldrar, som vanligtvis utgörs av ensamstående lågavlönade mödrar. I tidigare studier av elever med arbetarklassbakgrund skildras ett liknande motstånd som det Ogbu beskriver. I studierna beskrivs arbetarklasspojkers motstånd mot lärarnas medelklasstil och skolkulturen som sådan. Pojkarna identifierar sig med »killgänget» som vägrar att anpassa sig till skolans ordning och skolpersonalens regler (Willis 1983, Trondman 1991). Det uppstår, med andra ord, en konflikt mellan arbetarklasskultur och den medelklasskultur som präglar skolan. Motståndet leder till sämre resultat och studieprestationer bland arbetarklassens pojkar. På så vis reducerar pojkarna sitt framtida arbetsliv till traditionella arbetaryrken och bidrar därmed till att reproducera arbetarklassen.

I vissa undersökningar framhålls föräldrarnas egen utbildning som hemmets mest centrala resurs för de ungas lärande (SOU 1993:85, Jonsson 2001). Föräldrar med högskoleutbildning har i högre grad möjlighet att hjälpa sina barn med skolarbetet. De kan även överföra egenskaper och erfarenheter till sina barn som belönas i skolan, som exempelvis verbal förmåga. Dessutom förväntar sig föräldrarna att även barnen ska utbilda sig. Föräldrarnas förväntningar och inställning till skola och utbildning påverkar barnets egen inställning. Skolan och utbildningssystemet har en kultur som är uppbyggd av och anpassad för personer med hög utbildning. Barn med utbildade föräldrar har lättare att klara sig i skolan eftersom klimatet liknar hemmiljön (Arfwedson & Arfwedson 2002). I Phils (1998) studie av norska elever förklaras att så få elever får stöd i läxarbetet med föräldrarnas låga utbildningsnivå och

i Vogels (1994) studie relateras ett ökat stöd bland svenska elever med att föräldrarnas utbildningsnivå höjts.

Det kan emellertid vara svårt att avgöra vilka faktorer som påverkar elevers förutsättningar i skolan eftersom etnicitet, familjeförhållanden och socioekonomisk klass ofta sammanfaller. Ensamstående mödrar och familjer med utländskt ursprung har ofta avsevärt sämre ekonomiska resurser, föräldrarna har ofta låg utbildning och lågavlönade yrken utan krav på fackkunskaper (Björkman 2003, Fritzell & Ljungberg 2000, Gähler 2001). Därmed kan det vara svårt att avgöra vilka faktorer som verkligen inverkar på dessa barns skolprestationer (Kristjansson 1995). I Skolverkets (2005) studie försvinner en del av skillnaderna i studieresultat mellan elever med svensk bakgrund och elever med utländsk bakgrund, när hänsyn tas även till socioekonomisk bakgrund.

FLICKORNA

Berggren (2001) visar att arbetarklassflickor strävar efter att vara »medel och vanliga». De vill vara ordentliga och sköta sina studier men inte betraktas som »plugghästar». Ett flertal undersökningar klargör att flickor överlag, oavsett bakgrund, har bättre studieresultat än pojkar. Flickornas studieresultat är högre inom, i princip, alla ämnesområden, med undantag av idrott. Förhållandet förklaras med flickors tidigare utveckling samt att de uppvisar en högre grad av skolanpassat beteende när det gäller uppförande och ordning i grundskolan (Skolverket 1994). Flickorna beskrivs ta sina studier på större allvar än pojkarna och de anser i högre utsträckning att grundskolan är viktig för framtiden (Tallberg Broman, Rubinstein Reich & Hägerström 2002). Enligt flera undersökningar får fler flickor än pojkar hjälp med läxorna från personer i närmiljön (Vogel 1994). Förhållandet förklaras med att flickor troligtvis har lättare för att be om läxhjälp av andra.

Flickor med utländsk bakgrund, som härstammar från mer traditionella samhällen, kan ha sämre förutsättningar att klara sina studier. I familjer som bevarat hemlandets mer traditionella värderingar kring könsroller kan flickorna få ett lägre stöd i skolarbetet från sina föräldrar än vad pojkarna får (Nussbaum 2002, Okin 1999). Yazgan (1983) visar i en studie av turkiska flickor i Sverige att vissa föräldrar har en negativ inställning till att deras döttrar utbildas, eftersom de anser att det är onödigt att flickor studerar. Den här inställningen kan leda till ett uteblivet stöd och engagemang från föräldrarna när det gäller flickornas skolgång. Det kan i sin tur leda till att flickorna får svårigheter att klara sina studier. En majoritet av dessa flickor har svårigheter i något eller några skolämnen:

De [föräldrarna] går nästan aldrig på skolmöten, kvartsamtal eller dylikt och kontaktar aldrig lärarna i fråga om prestationer och skolgång. (Yazgan 1983 s 34)

Det uteblivna stödet från föräldrarna kan till viss del förklaras av föräldrarnas bristfälliga kunskaper i svenska språket. Yazgan lyfter dock fram att familjernas bristande intresse och negativa inställning till döttrarnas utbildning

beror på traditionella värderingar kring kvinnligt och manligt. Framförallt familjer med låg utbildningsnivå och familjer från landsbygden anser att det är onödigt för en flicka att utbilda sig. När flickan blir äldre förväntas hon gifta sig och ägna sin tid åt hushållssysslor och barnomsorg. Flera av flickorna som ingår i studien orkar inte med läxläsning, som en konsekvens av att de måste hjälpa till med hushållsarbete och barnpassning. Nästan hälften av de intervjuade flickorna följde föräldrarna till deras arbete, hjälpte till med städning och var barnvakt åt småsyskon eller äldre bröders barn. Följden blir ogiltigt frånvaro från skolundervisning under långa perioder. Yazgan betonar särskilt att flickornas villkor varierar beroende på föräldrarnas erfarenheter från hemlandet.

STUDIENS UPPLÄGG

Syftet med denna studie¹ är att undersöka ungdomars erfarenhet av föräldrarnas stöd och engagemang i deras skolgång, samt hur det i sin tur inverkar på de ungas eget studieengagemang. Undersökningen är kvantitativ och består av en enkätstudie. Frågorna kring föräldrarnas engagemang är formulerade utifrån de faktorer som har använts i tidigare studier, det vill säga om föräldrarna hjälper barnen med läxor, går på skolmöten samt om de visar intresse för de ungas skolgång. I ett andra led studeras frågorna om föräldrarnas engagemang i relation till hur engagerade i sina studier de unga själva anser sig vara.

Ungdomarna har själva, inom ramen för frågeformuläret, fått möjlighet att bedöma föräldrarnas och det egna engagemanget i skolarbetet. De ungas upplevelse behöver nödvändigtvis inte stämma överens med faktiska förhållanden. Resultaten hade möjligen sett annorlunda ut om istället personer i de ungas omgivning, till exempel föräldrar eller lärare, hade fått svara på frågorna. Främst är beslutet att fråga ungdomarna själva ett val av perspektiv som handlar om att ge de unga tolknings- företräde gällande förhållanden i deras vardagsvärld.

Enkätundersökningen genomfördes under hösten 2002. Undersökningsgruppen utgörs av 1 314 elever, i årskurserna sju till nio, på fyra högstadieskolor. Det externa bortfallet uppgår till cirka 9 procent, vilket innebär att 1 193 ungdomar fyllde i enkäten. Det interna bortfallet i enkätundersökningen är begränsat. Frågorna omfattas av ett bortfall på mindre än 1 procent, undantaget frågorna kring föräldrars yrke och utbildning. Cirka åtta procent kände inte till föräldrars yrkesarbete eller utbildningsnivå.

De 4 kommunala grundskolorna som studien genomfördes på ligger i en av landets större kommuner, dock inte i ett storstadsområde. Skolorna är belägna i utkanten av staden och innehåller en variation av elever från skilda bostadsområden och med skilda socioekonomiska förhållanden. Områdena omfattar en högre representation av ungdomar med utländsk bakgrund i jämförelse med riksgenomsnittet. Urvalet är anpassat efter studiens syfte att jämföra situationen för ungdomar med utländsk bakgrund och ungdomar med svensk bakgrund. Studiens generaliserbarhet begränsas till liknande områden med en variation av socioekonomiska förhållanden samt en högre representation av invånare med utländsk bakgrund. Sådana områden åter-

finns främst i städer och kan vara kännetecknande för vissa storstadsförorter. Resultatet går sålunda inte att generalisera till glesbygd och områden som består huvudsakligen av invånare med svensk bakgrund.

Analys av enkäten har företagits i statistikprogrammet SPSS. För att få en fylligare bild av de oberoende variablernas samband med föräldrarnas och ungdomarnas engagemang presenteras såväl bivariata som multivariata analyser. De bivariata analyserna bygger på korstabeller, där sambanden testats med Chi-Square-test samt i de fall då den oberoende variabeln är dikotom med Fischers exakta test.

Måtten på de beroende variablerna har i samtliga fall diktomiserats eftersom det visade sig att de variabler som antar mer än två värden är starkt snedfördelade. Därmed utgörs de multivariata analyserna av logistiska regressioner. Valet att genomgående presentera logistiska regressioner skapar dessutom enhetlighet och underlättar för läsaren att göra jämförelser mellan resultaten i analyserna. Som kontroll har de beroende variabler som kan anta fler än två värden analyserats även genom linjära samt ordinala regressioner (resultat redovisas ej). Resultaten skiljer sig inte nämnvärt och signifikanta resultat förblir signifikanta oavsett vilken regression som används.

Beroende variabler

De beroende variablerna består av 8 frågor kring de ungas upplevelse av föräldrars engagemang i deras skolarbete. För att kategorisera frågorna användes faktorsanalys (resultat redovisas ej). I analysen framträdde tre dimensioner som ligger till grund för grupperingen av variablerna, nämligen; (1) Föräldrars hjälp med läxor vid behov, (2) föräldrars deltagande i skolmöten samt (3) föräldrars visade intresse för de ungas skolgång.

Den första dimensionen klargörs med en fråga angående av vem den unga får hjälp med läxorna vid behov. Frågan kunde besvaras med alternativen, av »mamma», »pappa», »syskon», »annan släkting», »kamrat», »vuxen i skolan», »annan» eller »ingen». Intressant för analysen är de som får hjälp av en eller båda föräldrarna, vilka har givits värdet 1. De övriga svarsalternativen används inte i regressionsanalyserna men har analyserats separat.

Föräldrarnas deltagande i skolmöten består av två frågor, den ena tar upp föräldramöten, och den andra utvecklingssamtal (kvartssamtal) med lärarna. De som har angett att deras föräldrar går på båda dessa möten »nästan alltid» eller »alltid» bildar den grupp som studeras och har således givits värdet 1.

Föräldrarnas intresse för de ungas skolgång mäts med hjälp av tre indikatorer. Den första består av en fråga angående vem som uppmuntrar den unge att vara duktig i skolan. Svarsalternativen lyder och behandlas på samma sätt som svaren på frågan om läxhjälp. För det andra används ett påstående som lyder »Mina föräldrar frågar mig ofta hur det går för mig i skolan». Svaren kunde anges inom ramen av en fyrgradig skala, från »instämmer inte alls» till »instämmer absolut».

Den tredje och sista indikatorn består av en fråga om hur ungdomarna bedömer sina föräldrars intresse för deras skolgång med svarsalternativ på en fyrgradig skala, från »inte alls intresserad» till »mycket intresserad». Föremål för analysen är de ungdomar som har svarat att de får uppmuntran av någon

förälder samt som absolut instämmer i att föräldrarna frågar om hur det går i skolan eller som anser att föräldrarna är mycket intresserade i deras skolgång.

Slutligen undersöks ungdomarnas eget engagemang i sitt skolarbete med hjälp av frågan »hur mycket tycker Du att Du själv bryr dig om och engagerar dig i ditt skolarbete». De som tycker att de engagerar sig »mycket» eller »väldigt mycket» har givits värdet 1.

Oberoende variabler

De centrala bakgrundsvariablerna i studien är etnicitet och kön. Begreppet etnicitet avgränsas i denna studie att innefatta hur länge familjen har bott i Sverige samt vilken del av världen de härstammar ifrån. Ungdomarnas etniska bakgrund fokuserar på tid i landet, närmare bestämt vilken generation som immigrerade till Sverige. Ungdomarnas etniska bakgrund har klassificerats i fyra grupper, nämligen (1) »ungdomar med svensk bakgrund»², (2) »ungdomar med en utlandsfödd förälder»³, (3) »ungdomar som är födda i Sverige med två utlandsfödda föräldrar» samt (4) »ungdomar som själva är födda utomlands och som har två utlandsfödda föräldrar».

Ungdomar som själva är födda utomlands är den grupp som i vissa sammanhang kallas »första generationens invandrare». De utlandsfödda ungdomarnas familjer har bott kortast tid i landet och som högst i fjorton år. Ungdomarnas etniska ursprung är indelat i sju grupper, de som kommer från (1) Sverige, (2) Västeuropa eller USA, (3) Öst- eller Sydeuropa, (4) Mellanöstern, (5) Asien, (6) Afrika och (7) Latinamerika. Den största gruppen ungdomar med utländsk bakgrund har sitt ursprung i Mellanöstern. Denna grupp är tillräckligt stor för att brytas ned i mindre grupperingar baserade på land. I analyser som inte redovisas här visade det sig emellertid att det inte förekom några större skillnader beroende på vilket land inom Mellanöstern ungdomarna kommer ifrån, varvid Mellanöstern bibehölls som en enhetlig grupp.

Variabeln »familjesituation» riktar fokus mot föräldrarnas civilstånd, det vill säga om de sambor eller är separerade. Ungdomar med separerade föräldrar delas in i två undergrupper, de som bor hos endast en förälder⁴ respektive de som pendlar mellan moderns och faderns hushåll.

Familjens socioekonomiska villkor består av uppgifter kring föräldrarnas yrkesposition och utbildningsnivå. Föräldrarnas yrkesposition har kategoriserats i enlighet med Statistiska Centralbyråns socioekonomiska indelning (SCB 1982). Familjerna delas in efter den förälder som besitter det yrke som tillhör den högsta kategorin⁵. Föräldrarnas utbildning har indelats i tre nivåer, nämligen om föräldrarna har genomgått (1) högst grundskola (2) högst gymnasieutbildning eller (3) högskoleutbildning. Nivåerna mäts, på samma sätt som förgående fråga, utifrån den förälder som har högst utbildning.

RESULTAT

I Tabell 1 presenteras oberoende och beroende variabler i antal och andelar i procent. Sammanfattningsvis är det något fler flickor än pojkar som ingår i studien och en hög andel ungdomar med utländsk bakgrund är represen-

terade. Sammanlagt har 43 procent rötter i ett land utanför Sverige. 17 pro-

Tabell 1. Undersökningsgrupper. Antal och andel i procent. N=1193

	<i>antal</i>	<i>procent</i>
<i>Kön</i>	1190	100
Flickor	608	51
Pojkar	583	49
<i>Etnisk bakgrund</i>	1193	100
Svensk bakgrund	677	57
En utlandsfödd förälder	163	14
Båda föräldrarna utlandsfödda	152	12
Den unga själv utlandsfödd	201	17
<i>Etniskt ursprung</i>	1175	100
Sverige	677	57
Västeuropa/USA	75	6
Öst-/Sydeuropa	56	5
Mellanöstern	261	22
Asien	34	3
Afrika	40	4
Latinamerika	32	3
<i>Familjesituation</i>	1185	100
Föräldrar sambor	803	68
Separerade föräldrar, bor hos en förälder	268	23
Separerade föräldrar, bor hos båda	101	8
Bor inte med någon förälder	13	1
<i>Socioekonomisk indelning</i>	1110	100
Tjänstemän, mellan och låg	412	37
Tjänstemän, hög	291	26
Arbetare, facklärd	159	15
Arbetare, ej facklärd	156	14
Ingen förälder arbetar	92	8
<i>Föräldrars utbildning</i>	1046	100
Högst grundskola	112	11
Högst gymnasium	186	18
Högskola/universitet	748	71
<i>Föräldrars hjälp med läxläsning vid behov</i>	1182	100
Unga som upplever att de får hjälp	1040	88
<i>Föräldrars deltagande i skolmöten</i>	1183	100
Unga som uppger svaren; deltar ofta eller alltid	991	84
<i>Föräldrars intresse för de ungas skolgång</i>	1190	100
Unga vars föräldrar ofta visar intresse	1138	95
<i>De ungas eget engagemang i sitt skolarbete</i>	1183	100
Engagerar sig mycket/väldigt mycket	1016	86

cent av ungdomarna är själva födda utomlands. Majoriteten av ungdomarna med utländsk bakgrund har rötter i Mellanöstern. En hög andel av ungd-

marnas föräldrar är samboende, har högskoleutbildning eller arbetar som tjänstemän.

Överlag uppskattar ungdomarna att föräldrarna har ett högt engagemang för deras studier. 88 procent har svarat att föräldrarna hjälper dem med läxorna vid behov, vilket är fler än i tidigare undersökningar. Nästan lika många ungdomar har uppgivit att deras föräldrar deltar i skolmöten och hela 95 procent skattar föräldrarnas intresse för deras skolgång som högt. Slutligen uppger en övervägande majoritet av ungdomarna att de själva har ett högt engagemang i skolarbetet.

Bivariat analys

I Tabell 2 presenteras procentsatser utifrån bakgrundsvariablerna i relation till ungdomarnas uppskattning av föräldrarnas engagemang i deras skolgång samt de ungas eget engagemang i sina studier. När det gäller frågan om huruvida föräldrarna hjälper de unga med läxor vid behov svarar 85 procent flickor och 91 procent pojkar att de får hjälp med hemläxorna. Följaktligen anser en lägre andel flickor att de får läxhjälp i jämförelse med pojkarna. Ungdomar med utlandsfödda, ensamstående eller lågutbildade föräldrar anser i lägre utsträckning än andra ungdomar att de får hjälp av någon förälder. Ungdomar med rötter i Öst- och Sydeuropa, Mellanöstern, Asien och Afrika uppger i lägre utsträckning att de får hjälp i jämförelse med ungdomar som har bakgrund i Latinamerika, Västeuropa eller USA. Ungdomar med bakgrund i Mellanöstern uppger i lägst utsträckning att de får hjälp med läxorna av någon förälder. I familjer där ingen förälder arbetar uppskattar endast drygt hälften av ungdomarna att någon förälder hjälper dem med läxorna.

Resultaten på frågan om föräldrarna ofta går på skolmöten följer i stort sett samma mönster som föregående fråga men avviker genom att det inte framträder några signifikanta skillnader mellan könen.

Den tredje dimensionen fokuserar på om de unga upplever att föräldrarna visar intresse för deras skolgång. Här framträder i stort sett inga signifikanta skillnader, men tendenser tyder på att en något lägre andel ungdomar uppger att deras föräldrar visar intresse om de är födda utomlands, arbetare utan krav på fackkunskaper eller högst har genomgått grundskola.

Slutligen presenteras hur de unga bedömer sitt eget engagemang i skolarbetet i relation till bakgrundsvariablerna. En större andel flickor än pojkar svarar att de är engagerade. Även en större andel ungdomar med utländsk bakgrund uppger att de engagerar sig i jämförelse med ungdomar med svensk bakgrund, undantaget ungdomar med latinamerikansk bakgrund.

Nederst i tabellen beskrivs de inbördes sambanden mellan de beroende variablerna. De tre frågorna kring föräldrarnas engagemang uppvisar ett visst samband sinsemellan. Upplevelsen av föräldrarnas engagemang uppvisar även ett samband med de ungas eget engagemang. De ungdomar som har svarat att föräldrarna ofta går på skolmöten och i synnerhet de som anser att föräldrarna visar intresse för deras skolgång uppger i hög utsträckning att de själva engagerar sig mycket i sitt skolarbete. Även något fler av de unga som upplever att de får hjälp med läxorna av sina föräldrar uppger att de engagerar sig själva i högre utsträckning i skolarbetet.

Tabell 2. Andel av unga (%) som uppger att föräldrar hjälper till med läxor, ofta går på skolmöten, visar intresse för de ungas skolgång, resp. själva är engagerade i skolarbetet i relation till bakgrundsvariabler. N=1193.

	<i>Föräld- rarnas läxhjälp</i>	<i>Föräldrar på skol- möten</i>	<i>Föräldrars intresse för skolan</i>	<i>Elevens eget enga- geng</i>
<i>Kön</i>	**	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	**
Flickor	85	82	96	88
Pojkar	91	85	95	83
<i>Etnisk bakgrund</i>	***	**	<i>n.s.</i>	**
Svensk bakgrund	95	87	96	83
En utlandsfödd förälder	92	78	97	85
Båda föräldrarna utlandsfödda	76	83	92	91
Den unga själv utlandsfödd	70	77	94	91
<i>Etniskt ursprung</i>	***	**	<i>n.s.</i>	*
Sverige	95	87	96	83
Västeuropa/USA	92	84	95	89
Öst-/Sydeuropa	87	80	96	95
Mellanöstern	70	78	94	89
Asien	82	65	100	94
Afrika	87	85	95	87
Latinamerika	94	84	100	84
<i>Familjesituation</i>	***	***	<i>n.s.</i>	*
Föräldrar sambor	89	89	95	87
Separerade, bor hos en förälder	84	68	96	80
Separerade, bor hos båda	94	87	97	87
Bor inte med någon förälder	46	82	85	85
<i>Socioekonomisk indelning</i>	***	***	***	<i>n.s.</i>
Tjänstemän, mellan och låg	95	85	96	88
Tjänstemän, hög	95	90	98	85
Arbetare, facklärda	90	85	98	84
Arbetare, ej facklärda	78	73	90	83
Ingen förälder arbetar	54	77	92	88
<i>Föräldrars utbildning</i>	***	***	*	<i>n.s.</i>
Högst grundskoleutbildning	67	74	91	86
Gymnasieutbildning	84	79	95	81
Högskoleutbildning	94	87	96	88
<i>Föräldrars hjälp med läxläsning</i>		***	***	*
Får inte hjälp		65	80	80
Får hjälp		86	98	87
<i>Föräldrars deltagande i skolmöten</i>	***		***	**
Deltar aldrig eller sällan	74		91	78
Deltar ofta eller alltid	91		97	87
<i>Föräldrars intresse</i>	***	***		***
Visar aldrig eller sällan intresse	40	62		65
Visar ofta intresse	90	85		87
<i>Eleven engagerar sig i skolarbetet</i>	*	**	***	
Lite eller inte alls	83	74	90	
Mycket eller väldigt mycket	89	85	97	

Sambanden har testats med Chi-Square-test eller Fishers exakta test. *** p < 0,001, ** p < 0,01, * p < 0,05, n.s. ej signifikant. Signifikansnivå (p). Fet stil står för signifikant lägre värde.

Multivariat analys

I Tabell 3 presenteras resultaten från logistiska regressionsanalyser av frågorna kring föräldrars läxstöd, deltagande i skolmöten samt de ungas eget engagemang i sitt skolarbete. Frågan om föräldrars intresse för de ungas studier är inte med i tabellen eftersom analysen inte uppvisar några signifi-

Tabell 3. Multivariat logistisk regressionsanalys av läxhjälp från föräldrarna, föräldrarnas deltagande i skolmöten samt om de unga själva är engagerade i sitt skolarbete. Oddsquoter (Exp(B)) och signifikansnivå (p). Flickor n=608. Pojkar n=582. N=1190.

	Föräldrarnas läxhjälp		Föräldrar på skolmöten		Elevens eget engagemang	
	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar
<i>Etnicitet</i>	***	<i>n.s.</i>	*	*	*	<i>n.s.</i>
Svensk bakgrund	1	1	1	1	1	1
En utlandsfödd förälder	0,74	0,46	0,61	0,37*	0,61	1,74
Båda föräldrar utlandsfödda	0,14***	0,42	0,51	0,56	2,87	3,00
Den unga själv utlandsfödd	0,14***	0,39	0,32**	0,70	4,49*	1,93
<i>Familjesituation</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	***	***	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>
Föräldrar sambor	1	1	1	1	1	1
Separerade, bor hos en förälder	0,96	0,41	0,22***	0,25***	0,95	0,74
Separerade, bor hos båda	0,48	- ¹	0,38*	0,95	0,60	1,98
Bor inte med någon	0,27	0,60	0,81	0,55	- ¹	- ¹
<i>Socioekonomisk indelning</i>	<i>n.s.</i>	*	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	*	<i>n.s.</i>
Tjänstemän, mellan och låg	1	1	1	1	1	1
Tjänstemän, hög	0,85	1,80	1,72	0,82	0,37*	0,84
Arbetare, facklärd	1,18	1,39	1,30	1,01	0,21**	0,99
Arbetare, ej facklärd	0,59	0,53	1,05	0,43	0,37	0,64
Ingen förälder arbetar	0,32*	0,19**	2,18	0,32	0,31	0,72
<i>Föräldrars utbildning</i>	**	<i>n.s.</i>	**	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>
Gymnasieutbildning	1	1	1	1	1	1
Högst grundskoleutbildning	0,85	0,58	1,00	0,99	0,78	2,48
Högskoleutbildning	3,41**	1,84	2,66**	0,92	1,08	1,49
<i>Föräldrar hjälper med läxorna</i>					1,68	0,85
<i>Föräldrar deltar ofta i skolmöten</i>					1,69	2,22*
<i>Föräldrar visar intresse för skolan</i>					2,39	10,35***

*** p < 0,001, ** p < 0,01, * p < 0,05, *n.s.* ej signifikant.

¹ För få analysenheter.

fikanta skillnader överhuvudtaget. Bland bakgrundsvariablerna har etniskt ursprung utslutits på grund av att analysenheter är för få i vissa kategorier

samt för att det är problematiskt att ha med variabeln i samma analys som etnisk bakgrund. Analyserna har gjorts separat för flickor respektive pojkar eftersom resultaten skiljer sig avsevärt.

Oddset för att få hjälp med läxorna av sina föräldrar är, uppskattar flickor med utländsk bakgrund, 0.14. Det innebär att chansen för att flickor med utländsk bakgrund får hjälp med läxorna är sju gånger lägre än för flickor med svensk bakgrund ($1,00/0,14=7,14$). Skillnaden är signifikant. Flickor med utländsk bakgrund anser alltså i avsevärt lägre utsträckning att de får hjälp med hemläxorna i jämförelse med flickor med svensk bakgrund. En lägre andel utlandsfödda flickor uppger även att föräldrarna deltar i skolmöten. I en närmare analys (presenteras ej i tabellform) är det framförallt flickor med bakgrund i Mellanöstern och Asien som i lägre utsträckning anser att föräldrarna hjälper dem med läxorna eller går på skolmöten.

I gruppen av flickor framträder även intressanta resultat utifrån föräldrarnas utbildningsnivå. Sannolikheten att flickor uppger att de får hjälp med läxorna eller att föräldrarna går på skolmöten är ungefär tre gånger så stor om någon av föräldrarna är högskoleutbildad. För pojkar framträder inga motsvarande resultat vad det gäller etnisk bakgrund eller föräldrars utbildning.

När det gäller frågan om hjälp med läxorna anser både flickor och pojkar i lägre utsträckning att de får hjälp i familjer där ingen förälder arbetar. Frågan om föräldrarnas deltagande i skolmöten uppvisar även tydliga skillnader mellan ungdomarnas upplevelser utifrån om föräldrarna är ensamstående eller samboende. Ensamstående föräldrar upplevs i lägre utsträckning gå på skolmöten i jämförelsen med de som sambor.

I regressionen kring elevens eget engagemang för sina studier uppvisar resultaten betydande skillnader mellan könen. Både pojkar och flickor med utländsk bakgrund uppger ett högre engagemang i sina studier än de med svensk bakgrund. Signifikant är att en högre andel utlandsfödda flickor är engagerade i sitt skolarbete, i synnerhet flickor med bakgrund i Mellanöstern, Öst- och Sydeuropa samt Asien (presenteras ej i tabellform). Oddset för utlandsfödda flickor är över fyra gånger så högt i jämförelse med flickor som har svensk bakgrund. Nederst i Tabell 3 kontrolleras bakgrundsvariablerna mot frågorna kring föräldrarnas engagemang. En något högre andel flickor som uppger att de är engagerade anser att även föräldrarna är engagerade i deras skolgång, men sambanden är inte signifikanta. Bland pojkarna däremot, uppvisar upplevelsen av föräldrarnas engagemang ett samband med upplevelsen av det egna engagemanget. Bland dem som anser att föräldrarna visar intresse för deras skolgång är chansen att de uppger att de själva är mycket engagerade över tio gånger så stor. Bland de pojkar som svarar att föräldrarna ofta deltar i skolmöten ökar oddset för det egna engagemanget till två gånger.

Sammantaget visar regressionerna att flera av sambanden försvagas eller helt försvinner när de kontrolleras mot varandra. Sambanden mellan föräldrarnas engagemang och föräldrarnas yrkesposition försvinner i princip helt när de kontrolleras för utbildning. De mest centrala resultaten är att bland flickorna framträder förstärkta samband med föräldrarnas etnicitet och utbildning, medan motsvarande resultat inte uppträder alls bland pojkarna. I gruppen av pojkar uppträder istället samband mellan de som svarat att de

anser sig vara mycket engagerade i sitt skolarbete och de som anser sina föräldrar vara mycket intresserade.

Hjälp med läxor

En mer ingående analys av frågan om föräldrars stöd i läxläsning visar att föräldrars utbildningsnivå endast uppvisar signifikanta skillnader i familjer med utländsk bakgrund. I Tabell 4 presenteras frågan om läxhjälp i relation till kön, etnicitet och föräldrars utbildning. I familjer med svensk bakgrund upplever de flesta ungdomar att de får hjälp med hemläxor oavsett om de är flickor eller pojkar och oavsett om föräldrarna är högskoleutbildade eller inte. Den procentuella andelen ungdomar som uppger att de får läxhjälp är signifikant lägre bland dem som är utlandsfödda och med föräldrar utan högskoleutbildning. Av dem svarar endast 44 procent av flickorna och 63 procent av pojkarna att de får hjälp med läxorna. Är däremot föräldrarna högskoleutbildade uppger 86 procent av flickorna och 87 procent av pojkarna att de får läxhjälp. I gruppen ungdomar som själva är födda i Sverige men vars båda föräldrar är utlandsfödda framträder liknande mönster. Även bland familjer där en förälder är utlandsfödd uppvisar utbildningsnivån samband med hur den unge upplever föräldrarnas stöd i läxläsning.

Tabell 4. Andel (%) unga som uppger att de får hjälp med läxorna av föräldrarna fördelade på kön, föräldrars utbildning och etnicitet. Fet stil står för signifikant lägre värden. N=1046.

	Flickor med <i>icke</i> högskole- utbildade föräldrar	Pojkar med <i>icke</i> högskole- utbildade föräldrar	Flickor med högskole- utbildade föräldrar	Pojkar med högskole- utbildade föräldrar
Svensk bakgrund	95	92	96	96
En utlandsfödd förälder	73	80	100	95
Båda föräldrar utlandsfödda	63	73	80	89
Den unge själv utlandsfödd	44	63	87	89

Sambanden i tabellen har testats med Chi-Square-test och är signifikanta ($p < 0,001$).

Att vissa ungdomar inte får stöd av sina föräldrar i läxarbetet betyder dock inte att de är helt utan detta stöd. Ofta är andra familjemedlemmar, i synnerhet syskon, samt kamrater eller personal i skolan en viktig resurs i ungdomars läxarbete. Framförallt är det flickor som tar hjälp av personer utanför familjen. Flickor i familjer med utländsk bakgrund svarar ofta att de får hjälp med läxorna av någon utanför familjen, det vill säga av kamrater eller vuxna i skolan. Därmed är det endast ett fåtal ungdomar som inte har någon alls att vända sig till, närmare bestämt 6 procent pojkar och 4 procent flickor. Bland de ungdomar som saknar stöd är en hög andel utlandsfödda. 14 procent av de utlandsfödda pojkarna och 8 procent av de utlandsfödda flickorna uppger att

de helt saknar någon som kan hjälpa dem med läxorna (resultaten presenteras ej i tabellform). Främst handlar det om ungdomar med bakgrund i Mellanöstern, Asien samt Europa och USA.

DISKUSSION

I denna studie har ungdomars upplevelse av föräldrars engagemang för deras skolgång samt de ungas eget engagemang för sitt skolarbete undersökts. De centrala resultaten är kopplade till ungdomarnas etniska bakgrund och kön. I tidigare studier har det konstaterats att barn och ungdomar med utländsk bakgrund i lägre utsträckning än ungdomar med svensk bakgrund får stöd och hjälp i sitt skolarbete av föräldrarna (Jonsson 2001, Ogbu 1992, Vogel 1994, Yazgan 1983). Även i denna studie visar resultaten att utlandsfödda föräldrar har ett lägre engagemang i sina barns studier i jämförelse med svenskfödda föräldrar.

I en jämförelse mellan könen framkommer ett intressant resultat, nämligen att signifikanta samband med etnisk bakgrund endast kvarstår bland flickorna. Det går därmed att ifrågasätta den rimliga förklaringen att det lägre stödet från föräldrar med utländsk bakgrund uteslutande beror på föräldrarnas bristande kunskaper i det svenska språket (Jonsson 2001, Vogel 1994). En alternativ förklaring kan vara att föräldrar med mer traditionella värderingar kring kvinnligt och manligt inte anser att flickors skolgång är lika betydelsefull som pojkarnas, vilket även belysts i tidigare studier (Nussbaum 2002, Okin 1999, Yazgan 1983). Många av flickorna med utländsk bakgrund tar emellertid emot hjälp med läxorna från personer utanför familjen och de anser att de är mer engagerade i skolarbetet än vad andra ungdomar anser sig vara. Förhållandet kan tyda på att dessa flickor inte anammat den traditionella bilden utan anser att det är viktigt med utbildning för ett framtida arbetsliv. Det krävs emellertid en mer djupgående studie för att skapa förståelse kring hur det förhåller sig.

I Ogbus (1992) studie, som presenterades tidigare i denna artikel, beskrivs hur elever från vissa minoritetsgrupper kan utveckla ett motstånd mot skolan som innebär att de vuxna inte engagerar sig i ungdomarnas skolgång. Studien framhåller vikten av att studera olika minoritetsgrupper var för sig. Resultatet i studien som presenteras i denna artikel visar att ungdomar med bakgrund i Västeuropa, USA och Latinamerika får stöd från sina föräldrar i skolarbetet i lika hög utsträckning som ungdomar med svensk bakgrund. Ungdomar med bakgrund i Öst- och Sydeuropa, Mellanöstern, Asien och Afrika får däremot stöd i mindre utsträckning.

Med utgångspunkt i Ogbus (1992) studie skulle även det egna engagemanget för studier vara lägre bland ungdomarna i dessa minoritetsgrupper. Så är dock inte fallet utan tvärtom skattar ungdomar med bakgrund i Öst- och Sydeuropa samt Mellanöstern, Afrika och Asien att de har ett högre engagemang än ungdomar med svensk eller latinamerikansk bakgrund. Majoriteten av de ungdomar med utländsk bakgrund som ingår i undersökningen verkar därmed betrakta skolarbetet som något betydelsefullt och ser en mening med sina studier. Resultatet gäller främst flickorna. Bland pojkarna finns det däremot

mot ett tydligt samband mellan deras eget engagemang och uppfattningen av föräldrarnas intresse för deras skolgång. Pojkar påverkas i hög utsträckning av föräldrarnas inställning till deras studier. Det skulle vara av intresse att genomföra en mer djupgående undersökning med utgångspunkt i Ogbus (1992) studie av maktrelationer mellan olika minoritetsgrupper och det svenska majoritetssamhället samt att utveckla Ogbus teorier genom att studera skillnader utifrån kön.

I denna undersökning bedömer ungdomarna överlag sina föräldrars sammanlagda engagemang högre än i andra studier. Detta gäller framförallt frågan om föräldrarnas hjälp med läxor. Anledningen är troligtvis att frågan har formulerats på olika sätt i undersökningarna. I enkäten som ligger till grund för denna studie efterfrågas om föräldrarna hjälper den unge med läxorna *vid behov* medan tidigare studier efterfrågar ett mer regelbundet stöd. Resultatet kan dock tyda på att stödet faktiskt till viss del har ökat. Jonsson (2001) såg i sin studie att stödet hade tilltagit det senaste decenniet och han kopplar det till att föräldrarnas utbildningsnivå har stigit. I denna studie har föräldrarna överlag en hög utbildningsnivå och utbildningsnivån har utifrån resultaten ett starkt samband med föräldrars stöd och engagemang.

Ett annat resultat i denna studie, som stämmer överens med resultat i tidigare forskning, är sambanden mellan studiestöd och familjens socioekonomiska förhållanden. Av de bivariata analyserna framgår att ungdomar med arbetarbakgrund eller vars föräldrar är lågutbildade, i lägre utsträckning än andra bedömer att deras föräldrar är engagerade i deras skolgång. I de multivariata analyserna försvagas dock vissa av dessa samband medan andra förstärks. Det visar sig att föräldrarnas yrkestillhörighet inte har särskilt stor inverkan på studiens frågeställningar. Istället framträder sambandet med föräldrarnas utbildningsnivå. Detta är dock inte särskilt anmärkningsvärt med tanke på att de flesta som innehar arbetaryrken även har en lägre utbildningsnivå. I analyser av materialet i denna undersökning (redovisas ej i denna artikel) och i flera tidigare studier (exempelvis Andersson 2000, Edin & Åslund 2001, Ekberg & Hammarstedt 1999, Fritzell & Ljungberg 2000, Salonen 2000) har det dock visat sig att familjer med utländsk bakgrund ofta besitter en lägre socioekonomisk position trots att de vuxna är högskoleutbildade. Individuella med utländsk bakgrund har svårare att få arbeten som står i relation till deras utbildning oavsett om de är utbildade i Sverige eller i sina hemländer. Det finns en grupp ungdomar i materialet vars föräldrar innehar arbetaryrken trots att de är högskoleutbildade. Det är viktigt att belysa att utbildningsnivån i dessa fall tycks ha en större inverkan på föräldrarnas engagemang än samsättning.

Föräldrarnas utbildningsnivå har samband med föräldrars stöd främst bland ungdomar med utländsk bakgrund. När det gäller frågan om föräldrarnas stöd i läxarbetet förekommer sambandet uteslutande bland ungdomar med utländsk bakgrund. Färre ungdomar, i synnerhet flickor, med utländsk bakgrund upplever att de får hjälp med läxorna om de har lågutbildade utländsfödda föräldrar. Förhållandet kan styrka resultaten i tidigare studier; att lågutbildade föräldrar är mer benägna att bevara traditionella värderingar om kvinnligt och manligt (Yazgan 1983).

Ett annat resultat, som är belagt i flera tidigare studier, är att separerade föräldrar i lägre utsträckning går på skolmöten i jämförelse med föräldrar som sambor (Björkman 2003, Fritzell & Ljungberg 2000, Gähler 2001). Kristjansson (1995) menar att det kan vara svårt att avgöra om det är det faktum att de vuxna i dessa familjer ofta har en sämre ekonomisk utgångspunkt och lägre utbildning som inverkar eller om det är andra faktorer som spelar in. I de multivariata analyserna som presenteras i denna studie, kvarstår sambandet efter kontroll för socioekonomiska klassförhållanden och utbildning. Därmed skulle resultatet snarare kunna relateras till faktorer kopplade till situationen att vara ensam vårdnadshavare i sig. Till exempel kan ensamstående föräldrar ha svårare att få tiden att räcka till.

Avslutningsvis vill jag poängtera vikten av att lärare eller annan personal i skolan har en kontinuerlig kontakt med föräldrarna samt informerar och medvetandegör föräldrarna om betydelsen av deras engagemang för barnens skolgång. Det är viktigt att föra en dialog med föräldrarna kring frågan och att elever som av olika anledningar inte får stöd i skolarbetet från sina föräldrar identifieras och fångas upp. Det går troligtvis delvis att kompensera brister i föräldrarnas förmåga att stötta och engagera sig i barnens skolgång. Det är möjligt att den »öppna skolan» (Integrationsverket 2003) med olika typer av stödjande verksamhet efter lektionstid är en bra lösning för att stärka vissa elever i deras utbildningsmöjligheter.

I flera skolor finns idag verksamhet som har till syfte att stötta de barn vars föräldrar inte har förmåga att hjälpa till med hemläxorna. Läxhjälpgrupper kan drivas av lärare på skolan men även av andra vuxna, så som socialarbetare och medlemmar i frivilliga organisationer. Läxhjälpverksamheten kan ha central betydelse för hur barn och unga klarar sig i skolan, vilket i ett längre perspektiv ligger till grund för deras kommande arbetsliv. I denna studie tyder resultaten på att många ungdomar, i synnerhet de med utländsk bakgrund, nyttjar läxhjälpresurser då de uppger att de får hjälp med läxorna av vuxna i skolan. Framförallt är det flickor som använder sig av verksamheten. Läxhjälpverksamheten kan förmodligen, åtminstone till viss del, kompensera föräldrars bristande stöd.

NOTER

1. Den här enkätundersökningen ingår i projektet »Lärandets villkor för flickor och pojkar med en tvåkulturell bakgrund» som är finansierat av Skolverket och administrerat av Institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet, projektnummer 1087107.
2. Ungdomar med svensk bakgrund har föräldrar som båda är födda i Sverige men de kan ha far- eller morföräldrar som är födda i ett annat land. Även adopterade betraktas tillhöra denna grupp trots att de själva vanligtvis är födda i ett annat land.
3. Till gruppen »en utlandsfödd förälder» räknas även de ungdomar som har en förälder född i ett nordeuropeiskt land och en förälder född utanför Europa, vilka är förhållandevis få. I ytterligare ett fåtal familjer är den unge själv tillsammans med den ena föräldern född utomlands. Anledningen till att variabeln benämns »en utlandsfödd förälder» är att för en övervägande majoritet av familjerna i denna grupp gäller att en förälder är född i Sverige och en förälder utomlands medan barnet självt är fött i Sverige.

4. I denna grupp återfinns både ensamstående föräldrar och föräldrar som har en ny sambo. Det är omöjligt att utifrån enkäten avgöra vilken roll föräldrarnas nya sambo spelar i den unges liv. Sambon kan fungera som en styvförälder och ha funnits med sedan den unge var liten men det kan likaväl vara ett nytt förhållande. Anledningen till att de är indelade i samma grupp är dock främst att resultaten mellan de ensamstående föräldrarna och de med en ny sambo inte skiljer sig nämnvärt.
5. I tidigare studier har familjerna delats in efter mannens yrke (t ex statistik från SCB och Salonen 2003). Anledningen till att jag väljer att göra på ett annat sätt är att jag vill frångå tanken på att det är mannens position som bestämmer hela familjens förhållanden. Analyser av materialet tyder på att fadern något oftare har högre yrkesmässig position än mödrarna men i nästan lika många fall råder det omvända förhållandet. Samma förhållande gäller frågan om föräldrarnas utbildning.

LITTERATUR

- Arfwedson, G. & Arfwedson, G. 2002: *Didaktik för lärare. En bok om lärares yrke i teori och praktik*. Stockholm: HLS Förlag.
- Andersson, R. 2000: Etnisk och socioekonomisk segregation i Sverige 1990–1998. I SOU 2000:37: *Välfärdens förutsättningar: arbetsmarknad, demografi och segregation: Antologi från Kommittén Välfärdsbokslut*. Stockholm: Fritzes.
- Berggren, I. 2001: *Identitet, kön och klass. Hur arbetarklassflickor formar sin identitet*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Björkman, J. 2003: *Den svenska välfärdsmodellen – utveckling eller avveckling?* Stockholm: Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap.
- De Vylder, S. 1997: *Barn och ekonomisk politik*. Stockholm: Rädda Barnen.
- Edin, P.A. & Åslund, O. 2001: Invandrare på 1990-talets arbetsmarknad. I SOU 2001:54: *Ofärd i välfärden: Antologi från Kommittén Välfärdsbokslut*. Stockholm: Fritzes.
- Ekberg, J. & Hammarstedt, M. 1999: Invandrare i det svenska trygghetssystemet. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 6(3), 212–219.
- European Parents Association, 1996: *Charter of the rights and responsibilities of parents in Europe*. http://epa-parents.org/index.phtml?sek_id=18&506f24ce563a057a74f73bdf02f3c5dd (05.11.14)
- Gähler, M. 2001: Bara en mor – ensamstående mödrars ekonomiska levnadsvillkor i 1990-talets Sverige. I SOU 2001:54: *Ofärd i välfärden: antologi från Kommittén Välfärdsbokslut*. Stockholm: Fritzes.
- Goldstein-Kyaga, K. 1995: *Pilot eller pizzabagare. Om studievalet bland ungdomar i multietniska skolor*. Stockholm: HSL Förlag.
- Hallerdt, B. 1995: *Studieresultat och social bakgrund: En översikt över fem års forskning*. Stockholm: Skolverket.
- Integrationsverket, 2003: *Skolan mitt i världen. Den öppna skolans möjligheter*. Stockholm: Integrationsverket.
- Jonsson, J.O. 2001: Utbildning som resurs under skoltiden och för framtiden: uppväxtfamilj och skolgång. I SOU 2001:55. *Barns och ungdomars välfärd: Antologi från Kommittén Välfärdsbokslut*. Stockholm: Fritzes.
- Kristjansson, B. 1995: Varandets barndom – (be)varandets barnforskning: om mötet mellan en föränderlig värld och en statisk världssyn. I L. Dahlgren & K. Hultqvist (red): *Seendet och seendets villkor. En bok om barns och ungas välfärd*. Stockholm: HLS Förlag.
- Macbeth, A. & Ravn, B. 1994: *Expectations about parents in education. European perspective*. University of Glasgow: Limited.
- Miller, G.W. 1971: *Educational opportunity and the home*. London: Longman.
- Nussbaum, M.C. 2002: *Kvinnors liv och social rättvisa, ett försvar för universella värden*. Göteborg: Daidalos.

- OECD, 2001: *Knowledge and skills for life: first results from the OECD Programme for International Student Assessment (PISA) 2000: executive summary*. Paris: OECD.
- Ogbu, J. 1974: *The next generation*. New York: Academic Press.
- Ogbu, J. 1991: Low school performance as an adaptation: The case of blacks in Stockton, California. I M. Gibson & J. Ogbu (red): *Minority status and schooling*. New York: Garland.
- Ogbu, J. 1992: Understanding cultural diversity and learning. *Educational Researcher*, 21(8), 2–24.
- Ogbu, J. (red) 2002: *Reflections on diversity and change in modern society. A festschrift for Annick Sjögren*. Botkyrka: Mångkulturellt centrum.
- Okin, S.M. 1999: *Is multiculturalism bad for women?* Princeton: Princeton University Press.
- Peaker, G.F. 1971: *The Plowden Children four years later*. Windsor: NFER.
- Phil, J. 1998: *Minoriteter og den videregående skolen*. Oslo: Universitetet i Oslo, Pedagogisk forskningsinstitutt.
- Salonen, T. 2000: *Barnfattigdomen i Sverige 2000*. Stockholm: Rädda barnen.
- SCB, 1982: *Socioekonomisk indelning. SEI*. Stockholm: Statistiska centralbyrån.
- Skolverket, 1994: *Flickors och pojkars olika förutsättningar och villkor. En kunskapsöversikt om könsskillnader i skolan*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket, 1996: *Grundskola för bildning: Kommentarer till läroplaner och betygskriterier*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket, 2005: *Elever med utländsk bakgrund. En sammanfattande bild*. Stockholm: Skolverket.
- Smith, C. 1990: Involving parents in reading development. *Reading Teacher*, 43(4), 332–333.
- SOU 1993:85: *Ursprung och utbildning: social snedrekrytering till högre studier: Huvudbetänkande*. Stockholm: Fritzes.
- Tallberg Broman, I., Rubinstein Reich, L. & Hägerström, J. 2002: *Likvärdighet i en skola för alla. Historisk bakgrund och kritisk granskning*. Stockholm: Skolverket.
- Trondman, M. 1991: Den panerade grytlappen: Om manlig motkultur, kreativitet, humor och självbedrägeri. I A. Löfgren & M. Norell (red): *Att förstå ungdom: Identitet och mening i en föränderlig värld*. Stockholm: Symposium.
- Vogel, J. 1994: Uppväxtförhållanden. I SOU 1994:73: *Ungdomars välfärd och värderingar: Rapport till Barn- och ungdomsdelegationen och Generationsutredningen*. Stockholm: Fritzes.
- Willis, P. 1983: *Fostran till lönearbete*. Göteborg: Röda Bokförlaget.
- Yazgan, A. 1983: *Turkiska flickor – andra generationens invandrare*. Stockholm: Statens Invandrarverk.